

KIRSAL KALKINMA, KENDİNE YARDIM GRUPLARI VE GÖDENCE KÖYÜ EYLEM ARAŞTIRMASI

Zeynep DİNÇ¹

ÖZET

Bu eylem araştırmasında, İzmir İli Seferihisar İlçesi Gödence Köyünde oluşturulan birer erkek ve kadın kendine yardım grubunda haftada bir oturumlar yapılmıştır. Gödence Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ve Gödence Muhtarlığı uygulamaları desteklemiştir. Kendine yardım grubuna kooperatifin yönetim kurulu üyeleri ve muhtar da dahil edilmiş ve grupta alınan eylem kararlarının köydeki diğer üreticiler tarafından daha çabuk benimsenmesi sağlamıştır.

Sonuçlar etkili köy içi kurumların bulunduğu yörelerde kendine yardım gruplarının daha başarılı olabileceğini göstermektedir. Türkiye'de etkili katılımcı kırsal kalkınma ve katılımcı yayım çalışmaları için, yerel (köy ve ilçe düzeyinde) sivil toplum kuruluşlarına ihtiyaç vardır. Bunların yerel olarak bulunmadığı yerlerde, katılımcı yaklaşımların kurumsallaşmasının daha güç olacağı söylenebilir. Bu gibi yerlerde kendine yardım grupları, ayrıca sivil toplum kuruluşlarının ilk çekirdeği olarak da etkili olabilir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal kalkınma, katılımcı kırsal değerlendirme, katılım, katılımcı yayım, kendine yardım grubu, eylem araştırması.

Rural Development, Self Help Groups and Gödence Village Action Research

ABSTRACT

In this action research one men and one women self help group have been formed in Gödence Village in Seferihisar County in İzmir Province, and the sessions have been carried once every week. Gödence Agricultural Development Cooperative and Head of Gödence (muhtar) have supported the activities. The members of the management board of cooperative and muhtar have been included to self help group, and this helped to the farmers for the quicker adoption of action decisions taken by the group.

These results reveal that self help groups will be more successful where there are effective local organisations. It can be said that the places where there are no effective NGOs, the institutionalisation of participatory approaches is not easy. In these places the self help groups can be established and developed as a pre NGO also.

Keywords: Rural development, participatory rural appraisal, participation, participatory extension, self help group, action research.

1. GİRİŞ

Dünya'da ve Türkiye'de geleneksel araştırma, kırsal kalkınma ve kırsal yayım yaklaşımlarında yaşanan sorunlar yeni arayışlara yol açmış ve sorunlara çözüm olarak 1990'ların başında, gelişmekte olan ülkelerde "Katılımcı Kırsal Değerlendirme" (KKD) yaklaşımı uygulanmaya başlanmıştır. Gana, Sri Lanka, Senegal, Kuzey Afrika, Sudan, Uganda, Filipinler, Almanya, Fransa,

Tayland, Brezilya, Zambiya, Zimbabve, Nijerya, Hindistan, Pakistan, Nepal, Avustralya, Bangladeş, Kenya, Etopya, ve Amerika gibi birçok ülkede başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Ülkemizde de bu konuda çalışmalar az olmakla birlikte mevcuttur (Halilbeyli, Menemen, Bademli).

1930'lu yılların sonunda yaklaşımın gelişmesinde ve grup çalışmalarında Kurt Lewin'in yön verici etkisi ön plana çıkmıştır. Kurt Levin "Eğer gerçeği tam olarak

¹Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, İZMİR.

öğrenmek istiyorsanız, bunu yalnızca gerçeği değiştirmeye çalışarak yapabilirsiniz” demiştir. Özellikle 1940’larda bu etkiyle çok sayıda araştırma yapılmış ve 1960’a kadar olan devrede sosyal psikolojide grup dinamiği araştırmaları tutum araştırmalarını da geçerek ön plana çıkmıştır. Küçük grup çalışmaları çok çeşitli grupları kapsamına almış, oldukça dağılmış ve uygulamaya önem verilmiştir. Zamanımıza kadar uzanan bu son devre grup uygulamaları bir yandan endüstri, işletme ve yönetim alanlarına duyarlık eğitimi çalışmalarıyla girerken, diğer yandan ruh sağlığı alanında bireysel psikoterapiden grup ve aile psikoterapisine yönelmiştir.

Günlük konuşma dilinde kullanılan “grup” sözcüğü, en genel anlamda “çoğul olmayı” belirler. Bir kalabalığın “grup” olabilmesi için ortak amaçlar, ortak normlar, kendilerini grup olarak hissetmeleri gibi koşullar öne sürülmüştür. Tüm bunların yanında grup, iletişim ve etkileşim halinde olan birden fazla insan anlamına gelmektedir.

Katılımcı yaklaşımların alan uygulamalarında grup çalışmaları ağırlıklıdır ve kırsal kesimde kendine yardım grupları oluşturularak başarılı sonuçlar alınmaktadır. Kendine yardım grubu ortak ihtiyaçlar için bir araya gelen küçük ve resmi olmayan gönüllü üretici veya kişilerdir. Bu gruplar daha ziyade kendi kendini destekleyen ve yöneten (ve dış kuruluşlardan destek alan) ortak sosyal ve ekonomik problemlerle baş etmeye çalışan tamamen katılımcı oluşumlardır.

Bireysel çalışmalardan çok grup çalışmalarında, çiftçilerin kaynaklarını ve yeteneklerini kullanmada çok daha başarılı oldukları görülmüştür. Çiftçiler görüş ve düşüncelerini bu grup çalışmalarında değiştirebilmekte, seçenekler içerisinden en iyisini bulabilmektedir. Birlikte çalışmak yapılan işi daha da kolaylaştırmaktadır. Optimum grup büyüklüğü 8-15 kişi arasındadır. Optimum grup büyüklüğünün sağlandığı gruplar daha iyi çalışırlar. Çünkü üyeler birbirlerini tanır ve güvenirlir, ayrıca formalitelerden daha uzak ve iş yapmaya

daha eğilimlidirler. Büyük gruplarda pasif olanların sayısı artmakta ve katılım zor olmakta, grup çalışmalarında bir veya iki kişinin hakimiyeti ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada grup geliştiriciler önem kazanmaktadır. Kendine yardım gruplarında, grup geliştirici, kırsal kalkınmada ve ülke kalkınmasında anahtar rol oynamaktadır. Grup geliştiricinin amacı, kırsal kesimdeki insanların faaliyetlerini yönetmek ve örgütlemek için onların yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Grup geliştiriciler kırsal kesimdeki insanları birer yardım alıcı olarak görmemektedir. Kendileri de, bu insanlarla birlikte, kendilerine olan güvenlerini artırmaları ve yeteneklerine karşı güven sağlamaları için birebir çalışmaktadırlar.

Katılımcı yaklaşımlar ve kendine yardım grupları ile yapılan çalışmalar, yalnız tarımsal sorunlara çözüm getirmemekte, aynı zamanda beşeri hastalıklarla mücadele, kadın hastalıkları, doğum kontrolü, beslenme eğitimi gibi halk sağlığı konuları, kadının statüsünün yükseltilmesi, dışlanmış toplum kesimlerinin geliştirilmesi gibi birçok konu ve alanda uygulanabilmektedir.

Gödençe Köyünde başarılı bir tarımsal kalkınma kooperatifinin olması köyü, çalışma için uygun bir alan haline getirmiştir. Köyün tarımsal kalkınma kooperatifi yönetim kurulu üyeleri ve muhtar kendine yardım grubuna dahil edilmiş ve böylece yerel yönetimin desteği sağlanmıştır. Çalışmanın amacı, kurulan kendine yardım gruplarında yapılan oturumlarda köyün kalkınmasını engelleyen etmenlerin belirlenerek, köyün kendi olanakları ile nasıl gelişebileceğinin saptanmasıdır. Ayrıca, üreticilerin kendine yardım gruplarında yapılacak çalışmalarla kendine güvenlerini kazanmaları ve her konunun tartışılıp konuşulabildiği bir ortam yaratılması amaçlanmıştır. Böylece üreticiler kendi güçlüklerinin, yeteneklerinin ve olanaklarının bilincine kendileri ulaşacaklardır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmanın en önemli materyal grubunu Gödence Köyünde kurulan bir erkek ve bir kadın grubu ile genellikle haftada bir yapılan toplantılardan elde edilen veriler oluşturmaktadır. Toplantılar 3 Ocak 2004'de başlamış ve yedi ay sürmüştür. Grup çalışmalarından elde edilen veriler daha ziyade kalitatif (niteliksel) analize tabi tutulmuşlardır. Haftada bir yapılan toplantılarda katılımcılar tarafından sunulan, görsel paylaşım ve sözel diyalogla elde edilen kalitatif (niteliksel) ve kantitatif (niceliksel) veriler, toplantı süreçleri içinde yine katılımcılarca (araştırmacı dahil) karşılaştırılmış, düzeltilmiş, toplanmış, tartışılmış ve bilgi düzeyine yükseltilmiştir. Ayrıca toplantılar dışında, köy içinde yapılan kişisel görüşmelerden de değerli veriler elde edilmiştir.

Araştırmanın diğer bir materyal grubunu, İzmir İli Seferihisar İlçesi Gödence Köyü üreticileri ile yüz yüze görüşülerek yapılmış olan yarı-yapılandırılmış ve yapılandırılmış anketler oluşturmaktadır. Bu anketlerden elde edilen veriler, grupların oluşturulmasında ve ele alınacak konuların saptanarak hangi katılımcı yöntemlerin kullanılması gerektiği ile ilgili kararların alınmasında temel bilgi kaynağı olarak kullanılmıştır.

3. ANKETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE GRUPLARI OLUŞTURMASÜRECİ

Bu çalışmada erkek ve kadın grubu oluşturulmadan önce 62 kişi ile anket yolu ile görüşülmüş ve bazı veriler toplanmıştır. 25 kişi ile hane halkı ve aile reisi anketi, beş kişi ile erkek ve 32 kişi ile kadın anketi yapılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiş ve daha sonra yürütülecek olan grup çalışmaları için bir başlangıç oluşturmuştur. Grup geliştiricinin köylüleri tanıması ve üretim faaliyetleri hakkında bilgi edinmesi aşamasında anketler oldukça faydalı olmuştur. Edinilen

bilgiler grupların oluşturulmasında, grup çalışmalarında hangi konuların ele alınacağı ve hangi katılımcı yaklaşımların kullanılabileceği kararının alınmasında grup geliştiriciye temel kaynak oluşturmuştur.

Grupları oluşturma aşamasında üzerinde durulması gereken en önemli prensiplerden biri grupların olabildiğince homojen olmasıdır. Grup üyeleri benzer alt ekonomik seviyelerde yaşamalıdır ve sosyal bakımdan yakın olmalıdır. Homojenlik grup içinde çatışmaları azaltan önemli bir unsurdur. Üyelerin benzer geçmişleri, onların grupla birlikte yapılacak olan faaliyetlerde, müşterek sorumluluğu kabul etmeleri ve birbirlerine güvenmeleri için gereklidir. Hane halkı reislerinin 22'sinde (%88), hane içinde yaşayan sayısı iki ile dört arasındadır.

Çizelge 1: İncelenen Hane Halklarının Büyüklüğüne Göre Dağılışı

Hane Halkı Sayısı	Tek Kişi	2-4 Kişi	5 ve Üzeri	Toplam
Hane Sayısı	1	22	2	25
Dağılımı (%)	4	88	8	100

Görüşülen hane halkı reislerinin ortalama 55 dekar tarım arazisi işledikleri, üçünün (%12) ise 100 dekar üzerinde tarım arazisi işledikleri belirlenmiştir. Arazilerin kiralananmadığı ve kiraya verilmediği saptanmıştır. Bir kişinin ortakçılığa 25 dekar arazi (iki parça) verdiği, bir kişinin 15 dekar ve yine bir kişinin 58 dekar araziyi ortakçı olarak tuttuğu belirlenmiştir.

Çizelge 2: Arazi Genişliklerine Göre İncelenen Tarım İşletmelerin Dağılımı

Arazi genişliği (daa)	İşletme Sayısı	İşletmelerin Dağılımları (%)
1-50	15	63
51-100	6	25
101-101+	3	12
Toplam	24*	100

* Anket yapılan hane halkı reislerinden biri toprak sahibi değildir, arazi de kiralamamaktadır. Hayvan yetiştirmektedir.

Grup geliştirici bu şekilde yapacağı kısa anketler ve resmi olmayan görüşmelerle, bazı hassas bilgiler için dolaylı sorularla ya da daha katılımcı yöntemlerle sosyo-ekonomik farklılıklar hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Kırsal kesimde yaşayan küçük üreticilerin yararına olacak şekilde grup oluşturmak, küçük üreticilerin fazla olduğu çalışma alanlarında daha yararlı olacaktır. Yapılan araştırmalarda, küçük üreticilerin, grup oluşturmada daha hevesli oldukları anlaşılmıştır. Grupların oluşturulmasında ekonomik farklılıklar kesinlikle göz ardı edilmemelidir. Bu durum grup geliştiricinin homojen gruplar kurmasında sağlıklı karar alma sürecini hızlandıracaktır.

Anket yapılan hane halkı reislerine yöneltilen hayvansal üretimi; pazara yönelik mi, aile tüketimine yönelik mi yaptıklarına ilişkin soruya alınan cevaplar göstermiştir ki, anket yapılan 25 işletmeden, 11'inde (%44) hayvansal üretim hem pazara ve hem de aile ihtiyacına yöneliktir. İşletmelerin yedisinde (%28) hayvansal üretim yapılmazken, yedisinde de aile ihtiyacına yönelik hayvancılık yapıldığı saptanmıştır. Anketlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda köyde küçükbaş hayvancılığın yapıldığı saptanmıştır. Geçmiş yıllarda yapılan büyükbaş hayvancılığın, hayvansal üretim girdilerinin pahalı olması, sulama suyunun yetersiz olmasından dolayı yeşil yem yetiştirilememesi ve ayrıca hayvanların otlatılabileceği yeterli meranın olmaması gibi önemli nedenlerden dolayı bırakıldığı ifade edilmiştir. Kurulacak olan gruplarda üreticiler bu sorunları yeniden belirtecek olurlarsa, sorunların çözümüne yönelik uygulamaların yapılması için bazı uzmanlarla görüşmelerin yapılmasının ve gerektiği takdirde yardımlarının alınmasının gerekliliği anlaşılmıştır.

Çizelge 3: Hayvansal Üretimin Özellikleri

	İşletme Sayısı	Dağılımları (%)
Hayvansal üretim yapılmıyor	7	28
Hayvansal üretim aile ihtiyacına yönelik	7	28
Pazara ve aile ihtiyacına yönelik	11	44
Toplam	25	100

Grup geliştiricinin oluşturulacak olan erkek grubunda, tarımsal konularda çalışma yapacağı konu başlıkları, anketten elde edilen sonuçlara dayalı olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda özellikle bağcılık, zeytincilik ve armut yetiştiriciliği ile ilgili konuların ağırlıklı olacağı belirlenmiştir. Grup geliştiricinin görevi, bir çok konuda grup üyeleri için kolaylaştırıcı olmaktır. Grup geliştirici katılımcı eğitmandir ve grup üyelerine sulama, gübreleme, ilaç kullanımı vb. gibi konularda gerekli bilgiyi verecek olan kişidir. Anket sonuçlarından edinilen bilgilerle grup geliştirici hangi konularda daha fazla bilgi sahibi olması gerektiğini bilmektedir. Ankete katılan işletmelerin 23'nde(%92) bağcılık ve zeytincilik yapıldığı belirlenmiştir. Bağda yetiştiren işletme başına ortalama işletme büyüklüğünün yedi dekar ve zeytinde ise ortalama işletme büyüklüğünün 37 dekar olduğu saptanmıştır. İşletmelerin %60'ında badem ve armut ağacı, %56'sında ise ceviz ağacı olduğu belirlenmiştir. Ankete katılan 9 işletme, yetiştiren işletme başına ortalama 30 dekar armut arazisine sahiptir. İşletmelerin %12'sinde, yetiştiren işletme başına ortalama 12 ağaç incir olduğu belirlenmiştir. Ayrıca işletmelerin %60'ında ve yetiştiren işletme başına ortalama 244 m²'de sebze yetiştirimi yapıldığı saptanmıştır. Bağ alanlarında şaraplık ve kurutmalık üzüm üretimi yapılmaktadır. Bağların tamamı yer bağıdır. Tarım arazilerinin engebeli olmasından dolayı, yüksek sistem bağcılık yapılamamaktadır. Ancak yer bağında, her yıl ilaçlama yapılmasına rağmen, ortaya çıkan külleme hastalığı, ürün kayıplarının yüksek düzeyde olmasına neden olmaktadır.

Ankete katılan aile reislerinin 19'u (%76) sadece tarımla uğraşmakta ve tarım dışında işleri bulunmamaktadır. Değerlendirilen anketlerde hane halkı sonuçlarına göre aile reislerinin altısı (%24) tarım işçiliği, kahvecilik, tesisatçılık, inşaat işçiliği, şoförlük, aşıcılık ve yağ fabrikasında işçilik gibi bazı tarım dışı işlerde de çalışmaktadır.

Çizelge 4: Hane Halkı Reisinin Tarım Dışı İşlerle Uğraşma Durumu

	Tarım dışı işlerle uğraşanlar	Tarım dışı işlerle uğraşmayanlar	Toplam
Üretici sayısı	6	19	25
Dağılımları (%)	24	76	100

Anket yapılan üreticilerin 11'i (%18) bitkisel üretim sırasında karşılaştıkları sorunları çözmek için hiç kimseden yardım almamaktadır. Ankete katılan 33 (%54) kişi ise karşılaştıkları sorunları Tarım İlçe Müdürlüğüne danıştıklarını belirtmişlerdir. Hem Ziraat Odasına ve hem de Tarım İlçe Müdürlüğüne danışan iki (%3) üretici vardır. Hem Tarım İlçe Müdürlüğü ve hem de ilaç bayilerine danışan üretici üç (%5) kişidir. Ancak sorunların çözümü için müdürlüğe başvurduklarında yeterli ilgiyi göremediklerini ifade etmişlerdir. Tarım İlçe Müdürlüğü çalışanlarının sorunları yerinde görmeleri için köye uzun zamandır gelmediklerini belirtmişler ve bu durumun bir doktorun hastasını görmeden telefonla “şu ilaçları şu şekilde kullanırsanız iyileşirsiniz” demesine benzediğini belirtmişlerdir. Buna karşılık tarım ilçe müdürlüklerine, köylere gitmek için yeterli mali olanak yaratılmadığı da yayımcılar tarafından ileri sürülmektedir. Bu noktada yapılacak olan grup çalışmalarında, uygulanacak katılımcı yöntemlerle ilişkilerde yaşanan hangi sorunların kopmalara neden olduğunun ve bu ilişkilerin yeniden canlandırılması için üreticilerle birlikte ve onların alacakları kararlar doğrultusunda nelerin yapılacağına belirlenmesinin gerekli olduğu anlaşılmıştır.

Ankete katılan ve hayvancılık yapan erkek ve kadın 47 üreticinin hepsi, hayvansal üretimde karşılaştıkları sorunları veterinerine danıştıklarını belirtmişlerdir. Kadın katılımcılar sorulan bu soruya veterinerine danışıyoruz demişlerdir. Ancak bizzat kendilerinin veterineri aramadıklarını, veterinerine eşlerinin danıştıklarını ve veterinerin dediklerini çoğunlukla kendilerinin uyguladıklarını, hayvanlara

kendilerinin baktıklarını belirtmişlerdir. Bu durum tarımsal faaliyetler içinde, yoğun olarak yer alan kadınlar için, grup çalışmaları yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yapılan anket çalışmasından elde edilen veriler doğrultusunda gruplarda kimlerin olması gerektiği, hangi sorunların önem kazandığı, hangi uygulamalarda eksikliklerin ya da yanlışların olduğu ve grup çalışmalarında hangi konular üzerinde tartışılması gerektiği kolaylıkla anlaşılabilir. Ayrıca kadın ve erkek üreticilerin benzer sorunları olmasına rağmen, kadınlarda bazı sosyal konuların da konuşulması gerekliliği görülmektedir.

4. ERKEK GRUBU OTURUMUNA BİR ÖRNEK, ALINAN KARARLAR VE KARARLARIN UYGULANIŞI

Toplantı 13 çiftçinin katılımı ile kahvede yapılmıştır. Bir hafta önce belirlenmiş olan konu gereği, katılımcılara toprak örneği alma ile ilgili bilgi verilmiştir. Şekiller çizilerek konu anlatılmaya çalışılmıştır. Oturumun başında katılımcılar toprak örneği almayı bildiklerini söylemişlerdir. Ancak yapılan tartışmalar ve anlatılanlar ışığında bilgilerinin eksik olduğunu ve bazı uygulamaları yanlış yaptıklarını fark etmişlerdir. Konu ile ilgili gerekli bilgi, hafta içi Toprak Bölümü Ana Bilim Dalı Başkanı Rafet Kılınç ile yapılan kişisel görüşmeden edinilmiştir. Yeterli sayıda getirilmiş olan toprak örneği alma ile ilgili broşürler kahvedeki çiftçilere dağıtılmıştır. Oturum sonrasında alınan eylem kararına bağlı olarak, çiftçiler aldıkları toprak örneklerini cumartesi günü grup geliştiriciye teslim etme kararı almışlardır.

Bir sonraki hafta yapılan oturumda alınan toprak örnekleri grup geliştiriciye teslim edilmiştir. Toprak örneği getiren çiftçilerin hem torbanın üzerine yapıştırılan ve hem de torbanın içine konulan bilgilendirme etiketleri doldurulmuştur. Ayrıca toprak örneklerinin teslimi sırasında gerekli olan çiftçi ile ilgili bazı bilgileri içeren form, köye gelmeden önce çoğaltılmış

ve çiftçilere imzalatılmıştır.

Toprak analizi yaptıran beş grup üyesinin, bağlarının hangi gübreye ve ne kadar gübreye ihtiyacının olduğunu öğrenmelerinden sonra, köy genelinde yaygın olan köy topraklarının kireç yönünden fakir olduğu ve her yıl toprağa kireç atılması gerektiği inancının kırıldığı belirtilmiştir. Gübrelemeler analiz sonucuna göre yapılmış ve uygulamanın yararlı olduğu anlaşarak, diğer çiftçilerde gelecek üretim dönemi için tahlil yaptırma isteği uyandırılmıştır. Köy kahvesinde düzenlenen bir toplantıda, grup üyeleri ile birlikte kahvede bulunan 26 köylüye, grup üyelerinin toprak analizi sonuçları grup üyelerinin kendileri tarafından okunmuş ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Yine Kasım ayının başında yapılan diğer bir kahve görüşmesinde toprak tahlili sonuçlarına göre gübrelemelerini yapan üyelerin yaptıkları uygulamaları ve sonuçlarını köy kahvesindeki köylülere anlatmaları sağlanmıştır.

Yeni üretim dönemi için Tarım İl Müdürlüğü ve köy muhtarlığıyla birlikte çalışılarak, uzmanların tarlalardan toprak örneği almaları için köye gelmeleri sözü alınmıştır. Bu durum üreticileri daha teşvik edici olmuştur. Köyde 16 kişi toprak tahlili yaptırma isteği ile muhtara başvurmuştur.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışmada seçilen Gödençe Köyünde başarılı bir tarımsal kalkınma kooperatifi mevcuttur. Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından katılımcı yaklaşımın uygulandığı “Katılımcı Kırsal Değerlendirme Yaklaşımı Menemen Projesi Uygulaması”nda, Tarım İlçe Müdürlüğü içinde bulunduğu yapı ve sorunlar nedeniyle yaklaşımın istenildiği ölçüde geniş uygulanmasında sorunlar yaşanmış, kurumsallaşma ise gerçekleşmemiştir. Bu nedenle katılımcı yaklaşımların uygulanmasında kooperatif vb. sivil toplum kuruluşlarının Türkiye’de bu aşamada daha önemli olduğu görülmüştür.

Bu araştırma ile başarılı tarımsal kalkınma kooperatifleri ile işbirliği halinde katılımcı kırsal kalkınma yaklaşımlarının uygulanması, kurumsallaşması konusunda uygulamada değerli bilgiler edinilmesini sağlamıştır. Köy tarımsal kalkınma kooperatifi, katılımcı yaklaşımların uygulanmasında başarılı olmuştur. Böylece bu yaklaşımların yayılmasında uygulanacak stratejilerin daha başarılı bir şekilde saptanması mümkün olabilecektir. Başarılı yerel kuruluşlarla katılımcı yaklaşımların ve kendine yardım gruplarının etkili uygulanması için işbirliği yapılabilmekte ve bu başarıyı arttırmaktadır. Başarılı kuruluşun yönetim kurulu üyelerinin bir kısmı veya tamamının kendine yardım grubuna alınması etkili olmuştur.

Çalışma Eylül 2004 tarihinde başlamıştır ve Kasım ayında gerçekleştirilen değerlendirme toplantıları ile tamamlanmıştır. Ocak ayının başından bu yana erkeklerle ve Ocak ayının sonundan itibaren de kadınlarla grup çalışmaları yapılmıştır. Üreticilerle ortaklaşa olarak belirlenen sorunların çözümünde multi-disipliner yaklaşımdan yararlanılarak Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri, Toprak, Entomoloji ve Fitopatoloji Bölümleri ve Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü, İzmir Tarım İl Müdürlüğü, Seferihisar Tarım İlçe Müdürlüğü, Zeytincilik Araştırma Enstitüsü, İzmir İl Özel İdaresi, Seferihisar Kaymakamlığı, Ege Üniversitesi Hemşirelik Okulu vb. çeşitli kuruluşlarla işbirliği yapılmış ve bu kurumların araştırmaya katılımları sağlanmıştır.

Her hafta hem kadınlarda ve hem de erkek gruplarında ayrı bir konu ele alınmıştır. Görsel paylaşım katılımcı yaklaşımların başarısında oldukça önemlidir. Örneğin, bir matriks veya harita üreticilerle beraber işlenmiştir. Oturumlar erkeklerle köy kahvesinde, kadınlarla ise her hafta farklı bir katılımcının evinde yapılmıştır. Görsel araçların hazırlanmasında büyük kağıt tabakalar, yazı ve çizim işlemlerinde kurşun kalem ve afiş kalemi kullanılmıştır. Erkekler

grubunda kağıt tabakalar duvara asılmış, yaz gelince sıcak nedeniyle kahve bahçesinin sakin bir köşesinde oturumlar yapıldığında ise masa üzerine herkesin göreceği şekilde yayılmıştır.

Kadın grubunda tabakalar ortaya serilmiştir. Grup çalışmalarında elde edilen veriler çoğu zaman görselleştirilerek (çizelge, harita vb. şekillerde) grup tarafından paylaşılmaktadır. Değerler, veriler tartışılarak üreticilerce gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Grup geliştirici-araştırmacı, bu aşamada az sayıda kişinin üstünlük kurarak çok konuşmasını engellemeye çalışmakta, az konuşanlara soru yöneltmekte, gerekli anlarda, var ise katılan konu uzmanına soru sormaktadır. Bu veriler katılanlarca analiz edilerek ve tartışılarak bilgi düzeyine yükseltilmeye çalışılmıştır. Bu sayede katılımcı üreticiler, grup geliştirici-araştırmacı ve uzmanlar yeni ve daha üst düzeyde bilgilere ulaşabilme imkanı bulmuşlardır. Üreticiler aynı oturumda ne gibi eylemlere başvuracaklarını da tartışmış, ihtiyaç duyulduğunda ek bilgiler için grup geliştirici-araştırmacıdan ve uzmanlardan yardım istemişlerdir. İnceleme ve tartışmalar teknik elemanlar ve üreticilerle birlikte bağ ve bahçede de yapılmıştır. Bir sonraki oturumda ilk olarak geçen hafta açıklığa kavuşmamış konular tartışılmış, bireysel veya kolektif olarak uygulanmış eylemler ve sonuçları (örneğin toplu ilaçlama, kooperatifin yatırım kararı alması gibi) ele alınmıştır.

Kendine yardım grupları oluşturularak yapılan oturumlar sonrasında ulaşılan sonuçlar aşağıda özet olarak sunulmaktadır.

Üreticiler gruplar içinde düşüncelerini tüm açıklığı ile ortaya koymayı, kendilerini ifade etmeyi, tartışmayı, karşı fikirlere daha saygılı olmayı öğrenmişler, özgüvenleri ve özsaygıları artmıştır.

Tartışmalı diyalog ortamları kurularak ortak fikirlere ve davranışlarda birleşme sağlanmıştır.

Bazı kabul gören fikirler “çiftçiden çiftçiye yöntemi” ile yayılmıştır.

Külleleme, salkım güvesi, fidan dip kurdu ile mücadelede, zamanında önlemlerin alınması ve gerekli ilaçlamaların yapılması, bağlarda bu hastalık ve zararlılardan dolayı ortaya çıkan ürün kayıplarını azaltmıştır. Bu konuda köye getirilmiş olan tarım danışmanı ziraat yüksek mühendisi 2005 Ocak ayından itibaren düzenli seminerlerine başlayacaktır. Böylece belli bir süre sonrasında ilaçlamada aşırı ve yanlış kullanımın köy genelinde sorun olmaktan çıkacağı düşünülmektedir.

Armutlarda meydana gelen kurumaların bir hastalıktan kaynaklandığı gerçeği köyün büyük bir kısmı tarafından kabul edilmiştir. Katılımcılar, hastalıkla mücadelede neler yapmaları gerektiği hakkında yeterli bilgi düzeyine ulaşmışlardır. Soğuk geçen kışa rağmen zamanında ve gerektiği şekilde uygulamaları gerçekleştiren iki grup üyesi geçen yıl elde ettikleri verim düzeyini yakalamışlar ve bunun da gerçekleşmesini yapılan uygulamanın başarılı olmasına bağlamışlardır. İki katılımcı bu uygulamalar sayesinde diğer grup üyelerinden daha fazla gelir elde etmişlerdir. Köylüler bu üreticilerin bahçelerine giderek ürünlerin nasıl olduğunu gördüklerinde, gelecek üretim dönemi için bu üreticilerden kendilerine de destek olmalarını ve yaptıkları uygulamalarla ilgili bilgi vermelerini istemişlerdir.

Katılımcı kadınlar, köyde sulama suyu olmadığı için, geniş ölçüde sebzeçilik yapamamış, kendi evlerinin bahçelerinde, organik sebze yetiştiriciliği yapmışlardır. Hem kadın ve hem de erkek grubuna dağıtımı yapılan yerli tohumlar kadınlarda on ve erkeklerde 17 kişi tarafından yetiştirilerek oldukça iyi sonuçlar alınmıştır. Katılımcılar ürettikleri sebzelerden bir sonraki üretim periyodu için tohum almışlardır. Halbuki, daha önceki yıllarda, aldıkları hibrit yabancı tohumlardan, üretim sonrasında yeniden tohum alamadıklarını

belirtmişlerdir. Ayrıca yerli tohum kullanmanın önemi anlaşılmıştır. Standart çeşitlerin üreticiyi güçlendirdiği görülmüştür.

Kadın grubu çalışmaları, katılımcıların kendilerine olan güvenlerini artırmış ve kadınların bazı konularda güçlenmelerine olanak sağlamıştır. Köyde her yıl düzenlenen ödül töreninde kadınların daha katılımcı oldukları görülmüştür.

Kadın grubunda, düzenlenen oturumlarda, bitkisel ve hayvansal üretim sorunlarının yanı sıra aile planlaması, insan hakları, sağlık sorunları, çocukların eğitimi, dengeli beslenme, bazı psikolojik sorunlar, aile içi şiddet gibi konular ele alınmış ve bu konuların çoğunda gelişme sağlanabilmiştir. Meme muayenesini öğrenen bir katılımcı kendinde fark ettiği değişikliklerle, erken teşhis sonucu memesini kaybetmenin ve hatta daha ileri düzeyde olabilecek olan meme kanserinin önüne geçmiştir.

Yapılan çalışmaların üniversite ve birçok kuruluş tarafından duyulması köyde yeni projelerin başlatılmasına vesile olmuştur. 2004-2005 yılı içinde Ege Üniversitesi, İzmir Valiliği ve Seferihisar Kaymakamlığının desteği ile bir turizm projesi uygulamaya konulmuştur. Belli düzeyde destek ve köylülerin katılımıyla köyde bir gözleme evi ve 3-4 odalı bir pansiyon açılacaktır. Köydeki bir üretici evinin iki odasının pansiyon ve bir odasının da gözleme evi olarak kullanılmasını kabul etmiştir.

Bu araştırmanın en iyi sonuçlarından biri de kooperatif gibi başarılı köy içi kurumların bulunduğu yörelerde kendine yardım gruplarının daha başarılı sonuçlar almasına katkıda bulunduğudır. Ülkemizde katılımcı yaklaşımların uygulanması çok sınırlı olduğundan bu gibi kuruluşların bulunduğu yerlerin ilk uygulamalara konu olması yararlı olacaktır.

Bu araştırmanın diğer bir önemli sonucu

da, başarılı köy içi kurumların yönetim kurulu üyelerinin kendine yardım grubu içine alınmasının, kendine yardım gruplarının başarısında etkili olduğudur.

Ortaya çıkan sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, katılımcı yaklaşımlar ve kendine yardım grupları ile yapılan çalışmalar, yalnız tarımsal sorunlara çözüm getirmemekte, aynı zamanda kadın hastalıkları, doğum kontrolü, çocukların eğitimi, dengeli beslenme vb. birçok konu ve alanda uygulanabilmektedir. Köyün kooperatifi ile ortaklaşa olarak yürütülen uygulamalar yaklaşımın başarı ile içselleştirilmesine yardımcı olmuştur. Bu, yaklaşımın ülkemizde kamu kuruluşları, dernekler, kooperatifler gibi sivil toplum kuruluşlarınca uygulanabileceğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

- Barzman, M., ve S. Desilles, 2002,** "Diversifying Rice-based Systems and Empowering Farmers in Bangladesh Using The Farmer Field-School Approach,, içinde: Agro ecological Innovations-Increasing Food Production with Participatory Development (edi: Norman Uphoff), Earthscan.
- FAO, 1994,** "The Group Promoter's Resource Book", Rome-Italy.
- FAO, 1995,** "The Group Enterprise Resource Book", Rome-Italy.
- FAO, 2002,** "The Group Savings Resource Book", Rome-Italy.
- Işiker, G., ve Özgül Öztürk, 2002,** "Kırsal Kalkınmada Kooperatiflerin Rolü ve Önemi: Gödence Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Örneği", Ege Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Diploma Tezi, İzmir.
- Jones, K., 2002,** "Integrated Pest and Crop Management in Sri Lanka,, içinde: Agro Ecological Innovations-Increasing Food Production with Participatory Development (edi: Norman Uphoff), Earthscan.
- Kağıtçıbaşı, Ç., 1996,** "İnsan ve İnsanlar", 9. Baskı, Evrim Basım İstanbul.
- Nilaweera, D., 1996,** "Status Report On Participatory Rural Development İn Pakistan's Punjab: New Directions", Rome.

- Özkaya T., Karaturhan, B., ve Murat Boyacı, 1998**, “Kırsal Kalkınmada Çiftçi Katılımının Önemi Üzerine Bir Araştırma: Halilbeyli Köyü Örneği”, Ege Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi, Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayını, İzmir.
- Özkaya, T., 2000**, “Fidancılık Teknolojilerinde Durum ve Önceliklerin Saptanması, Araştırması ve Eğitimde Katılımcı Öğrenim ve Eylem Projesi”, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Ankara.
- Özkaya T., Karaturhan, B., ve Murat Boyacı, 2003**, “Katılımcı Kırsal Değerlendirme Yaklaşımı Menemen Projesi Uygulaması”, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Ankara.
- Pretty, J., N., Guijt, I., Scoones I., ve John Thompson, 1995**, “A Trainer' s Guide For Participatory Learning and Action”, Swedish International Development Co-operation Agency and FAO, London.
- Rao, Ananda, L., V., 2003**, Monthly Magazine, Coffee Board, March.

İnternet Verileri

- www.acts.or.ke/sacred/AboutSACRED.htm - 18k (2004)
- www.baif.com/case_wom2.htm - 17k (2004)
- www.fao.org/sd/eims_search/webpage_result.asp?agrovoc=9000147&lang=en - 18k (2004)
- www.indiacoffee.org/newsletter/2003/04/cover_story1.html - 19k (2004)
- [Www.visva-bharati.ac.in/InstitutionsCentresSchools/Contents/RuralExtension.htm](http://www.visva-bharati.ac.in/InstitutionsCentresSchools/Contents/RuralExtension.htm) - 6k (2004)